

Høringsnotat

Forslag til lov om endringer i lov om dyrevelferd (forbud mot fremstilling, fremvisning m.m. av seksuelle overgrep mot dyr)

Høringsfrist: 4. april 2025

Innhold

1.	Hovedinnholdet i høringsnotatet	3
2.	Problembeskrivelse - Fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr.....	3
2.1.	Generelt	3
2.2.	Sammenheng mellom overgrep mot dyr og overgrep mot mennesker.....	4
2.3.	Politiske utspill etter saker om overgrep mot dyr og deling av overgrepsmateriale	8
3.	Gjeldende rett	9
3.1.	Bakgrunn for gjeldende rett.....	9
3.2.	Gjeldende bestemmelser i dyrevelferdsloven og straffeloven	10
3.2.1.	Dyrevelferdsloven § 14 Særskilte forbud.....	10
3.2.2.	Dyrevelferdsloven § 3 Generelt om behandling av dyr og § 1 Formål	11
3.2.3.	Regler for trening, fremvisning, underholdning og konkurranser som omfatter dyr	12
3.2.3.1.	Dyrevelferdsloven § 26 Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser	12
3.2.3.2.	Forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr.....	13
3.2.4.	Dyrevelferdsloven § 37 Straff	14
3.2.5.	Straffeloven § 317 Pornografi.....	14
3.2.5.1.	Gjerningsbeskrivelsen.....	14
3.2.5.2.	Skyldkravet og straff etter straffeloven § 317 Pornografi	17
3.2.6.	Sammenligning av gjeldende bestemmelser om fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot barn og bestemmelsene om fremvisning og fremstilling av overgrep mot dyr	17
3.2.6.1.	§ 310. Fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn	17
3.2.6.1.1.	Skyldkravet og straff etter straffeloven § 310 Fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn.....	18
3.2.6.1.2.	Fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr	19
3.2.6.2.	§ 311. Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn	19
3.2.6.2.1.	Skyldkravet og straff etter straffeloven § 311 Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn	21
3.2.6.2.2.	Fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr.....	21
4.	Rettstilstanden i Sverige og Danmark	22
5.	Behovet for å endre rettstilstanden	23
5.1.	Bør endringen skje i lov eller forskrift?	24
5.1.1.	Regulering i forskrift	24

5.1.2.	Regulering i lov - Departementets vurdering og forslag	24
5.1.2.1.	Bør et nytt forbud tas inn i straffeloven eller dyrevelferdsloven?.....	25
5.1.2.2.	Hvilken rekkevidde og utforming bør forbudet ha?	26
5.1.3.	Skyldkravet og straff etter ny § 14 a Forbud mot fremstilling, fremvisning m.m. av seksuelle overgrep i dyrevelferdsloven	28
6.	Økonomiske og administrative konsekvenser	29
7.	Merknader til bestemmelsen	30
	Til § 14 a	30
8.	Lovforslaget	31

1. Hovedinnholdet i høringsnotatet

Landbruks- og matdepartementet foreslår i dette høringsnotatet endringer i lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven).

Det foreslås en ny § 14 a i dyrevelferdsloven, med forbud mot å overvære fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr. Slike overgrep omfatter seksuell omgang mellom mennesker og dyr, eller menneskers seksuelle handlinger rettet mot dyr, jf. dyrevelferdsloven § 14 bokstav c. Det foreslås også å forby ulike måter å være i befatning med fremstillinger av seksuelle overgrep mot dyr. Forbudet vil eksempelvis ramme det å produsere slike fremstillinger eller å være i besittelse av eller dele slike fremstillinger. Skyldkravet og strafferammen for brudd på den nye bestemmelsen foreslås å følge av den generelle straffebestemmelsen i dyrevelferdsloven § 37.

I det følgende blir ulike begreper benyttet litt om hverandre. Begrepene seksuelle overgrep mot dyr eller seksuell mishandling av dyr blir benyttet som samlebegrep for «å ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr».

2. Problembeskrivelse - Fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr

2.1. Generelt

Seksuell omgang med dyr har de senere årene vært et tema, blant annet i mye omtalte straffesaker i alle nivåer av rettsapparatet.¹ Økokrim fremhevet problemstillingen om seksuelle overgrep mot dyr og spredning av bilder og filmer av slike overgrep på internett, i fagbladet «Miljøkrim» Nummer 1, 2022.² Dette ble også omtalt i Norsk veterinærtidsskrifts temanummer om dyrevelferdkriminalitet nr. 4 (2023).³ En norsk undersøkelse av Muri m.fl. ble omtalt i samme nummer av Norsk veterinærtidsskrift.⁴ Undersøkelsen viste at det i økende grad er kjent at mishandling av familiedyr kan forekomme i sammenheng med vold i nære relasjoner, inkludert vold og overgrep mot barn. Det har også vært engasjement både fra politisk hold, media og samfunnet ellers, knyttet til problemstillingen seksuelle overgrep mot dyr og deling av film og bilder av slike overgrep mot dyr.

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav c fastsetter forbud mot å ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr.⁵ Bestemmelsen rammer selve handlingen mot dyret, men rammer ikke befatning med fremvisning av eller fremstilling av slike lovbrudd for andre enn den som utsetter dyret for seksuelle overgrep eller medvirker til dette. Bestemmelsen

¹ Lovdata – PRO, THOS-2021-145419, TSRO-2021-123483, LE-2022-169089 og HR-2022-737-A

² Miljøkrim, Nummer 1, 2022, side 14

https://img8.custompublish.com/getfile.php/5038674.2528.atpz7m7mjzwqlt/Milj%C3%B8krim_01.2022-nett.pdf?return=www.okokrim.no

³ Norsk veterinærtidsskrift, nr. 4, 2023 side 235 <https://nvt.vetnett.no/asset/Utgaver/2023/04/NVT-2023-4.pdf>

⁴ Norsk veterinærtidsskrift, nr. 4, 2023 side 238 <https://nvt.vetnett.no/asset/Utgaver/2023/04/NVT-2023-4.pdf>

⁵ Lov 19. juni 2009 nr. 97 (dyrevelferdsloven) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97>

rammer eksempelvis ikke det å være i besittelse av eller å dele slikt materiale. Den som produserer en fremstilling av et reelt overgrep, kan derimot i enkelte tilfeller straffes for overtredelse av eller medvirkning til overtredelse av § 14 bokstav c.

Dyrevelferdsloven § 26 fastsetter krav som må være oppfylt for å kunne fremvise dyr. Det er videre fastsatt ytterligere regler for fremvisning av dyr i forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr.⁶ Hverken dyrevelferdsloven § 26 eller forskriften om dyrevelferd ved fremvisning av dyr fastsetter noe særskilt eller eksplisitt forbud mot fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr. Dyrevelferdsregelverket kan imidlertid på visse vilkår i enkelte tilfeller likevel ramme slik fremvisning.

Straffeloven § 317 om pornografi rammer noen former for befatning med kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av dyr. Bestemmelsene i straffeloven vurderes likevel heller ikke i tilstrekkelig grad å verne dyr mot seksuelle overgrep, herunder det å lage eller være i besittelse av fremstillinger av slike overgrep.

2.2. Sammenheng mellom overgrep mot dyr og overgrep mot mennesker

Sammenhengen mellom vold mot dyr og vold mot mennesker er godt dokumentert og sterkere ved alvorlig og gjentakende vold. Sammenhengen er beskrevet i flere styrende dokumenter over Norges arbeid med bekjempelse av vold i nære relasjoner, jf. Norges rapport til GREVIO i september 2020⁷, handlingsplanen «Frihet fra vold» i 2021⁸ og opptrappingsplanen «Trygghet for alle» i 2024⁹.

Vold og overgrep mot dyr er åpenbart et alvorlig problem i seg selv med de lidelsene det påfører dyret. Dyremishandling kan imidlertid være en del av et bredere mønster av voldelig eller avvikende adferd og være en indikator på underliggende problemer som aggresjon, mangel på empati, eller annen psykopatologi, som også kan manifestere seg i vold og overgrep mot mennesker.¹⁰ Det finnes blant annet flere eksempler i rettspraksis på at vold og overgrep mot dyr kan være en del av familievoldfenomenet, inkludert vold og overgrep mot barn.¹¹ I likhet med barn, har dyr som regel liten/ingen evne til å motsette seg volds- og overgrepshandlinger. Avdekking av vold og overgrep forutsetter både kunnskap om disse sammenhengene og et tett samarbeid mellom alle berørte tjenester. Forebygging av vold i nære relasjoner, herunder vold mot barn, er en del av bakgrunnen for og formålet med de senere års satsing mot dyrevelferds kriminalitet (kortform dyrekrim) og opprettelsen av dyrekrimprosjektene (også kalt dyrepoliti). Det er etablert et tett samarbeid mellom Mattilsynet og politiet om alvorlig dyrevelferds kriminalitet, i form av dyrekrimfunksjoner i alle

⁶ Forskrift 5. september 2016 nr. 1035 om dyrevelferd ved fremvisning av dyr
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-09-05-1035>

⁷ [Norway - Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence 209755-jd-frihetfravold-web.pdf](#)

⁸ [Prop. 36 S \(2023–2024\)](#)

¹⁰ Lovdata Pro, LB-2015-106198, LG-2016-174897, LE-2022-169089, HR-2022-737-A

¹¹ Lovdata Pro, LB-2015-106198, LG-2012-99997, THOD-2022-175292 – THOD-2023-85693

landets politidistrikter.^{12 13} Økt bevissthet og systematikk i utredning av livssituasjon og trusselbilde, der kartlegging av omsorg for dyr og trusler mot dyr inngår, er viktig.

Spørsmål om dyremishandling er de senere årene tatt inn i generelle omfangsstudier om vold og overgrep. En stor norsk undersøkelse (Muri et al., 2022) konkluderer med at mishandling av familiedyr forekommer sammen med andre former for familievold, inkludert vold mot barn. Resultatene gir empirisk støtte til tidligere forskning, særlig om den sterke sammenhengen mellom vold mot dyr og psykisk vold i nære relasjoner. Mennesker med sterke bånd til dyr vil i pressede situasjoner kunne strekke seg farlig langt for dem, og de rammes voldsomt hardt dersom noen skader dyret deres med overlegg. Det er nettopp dette som gjør familievoldsbildet komplekst, og at vold mot dyr (eller trusler om det) kan være et mektig våpen, særlig overfor barn. Kunnskapen om disse sammenhengene understreker behovet for å inkludere vold mot familiedyr i samfunnets håndtering av vold i nære relasjoner.

Personer som begår seksuelle overgrep mot dyr, har som nevnt over avvikende og uakseptabel adferd. Enkelte andre synes å ha utforskende eller eksperimenterende holdning. En rekke begreper har vært anvendt for å beskrive seksuelle handlinger mellom mennesker og dyr. Zoofili er kanskje best kjent og har vært anvendt for å beskrive en seksuell interesse for dyr. Benevnelser som nekrozoofili og zoosadisme viser at seksuell omgang med dyr kan innebære død og/eller alvorlig intensjonell mishandling og tortur. I veterinærfaget brukes ofte begrepet seksuell mishandling av dyr, for å synliggjøre påkjenningen dyret utsettes for. Både familiedyr og produksjonsdyr inklusive hester utsettes for seksuell mishandling. Dyr av begge kjønn er utsatt, men de fleste avdekkede tilfeller er hunddyr.

Til forskjell fra tidligere har overgriperne nå internett tilgjengelig i sin voldsutøvelse. Der oppretter de kontakt med likesinnede, og der deles overgrepssbilder og –filmer. Det er blant annet i media avdekket og omtalt at det finnes verdensomspennende nettverk og netttforum, der det blir begått seksuelle overgrep mot hunder. Slike nettverk/netttforum har også medlemmer fra Norge. Medlemmene skjuler seg bak anonyme brukernavn, og deler blant annet bilder og videoer som viser seksuelle overgrep mot dyr. Det er beskrevet at chatteloggene på slike netttforum kan være lange og eksplisitte, og at overgrepene mot dyr og beskrivelsende av disse er grove.

En gjentagende holdning hos flere av dem som forgriper seg seksuelt på dyr, er at dyrene ikke tar skade av handlingene. Dette er tilbakevist av veterinær i fagkyndig uttalelse. Dyr har ingen stemme, verken til å avslå eller til å rapportere om seksuelt misbruk til noen som kan hjelpe. Lidelse som følge av frykt og smerte kan være vanskelig å dokumentere og gradere hos dyr. I Veterinærtidsskriftets temanummer om dyrevelferdskriminalitet (nr. 4, 2023) drøftes denne problemstillingen.¹⁴ Dyr som normalt vil flykte eller angripe ved en fare, kan bli helt passive og «gi opp» hvis flukt eller motstand ikke er mulig. Det kalles «learned helplessness», og er en adferd som likner det man finner i noen volds-/overgrepssaker hos hunder som er seksuelt misbrukt. Hundene viser påfallende passivitet under

¹² Prop. 1 S (2021-2022) side 40, https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20212022/id2874891/?q=dyrepoliti&ch=2#match_0

¹³ Miljøkrim, Nummer 1, 2022, side 9 flg. https://img8.custompublish.com/getfile.php/5038674.2528.atpz7m7mjzqwlt/Milj%C3%B8krim_01.2022-nett.pdf?return=www.okokrim.no

¹⁴ Norsk veterinærtidsskrift, Nr. 4, 2023 <https://nvt.vetnett.no/asset/Utgaver/2023/04/NVT-2023-4.pdf>

veterinærundersøkelse av kjønnsorganer eller rektum. Fravær av motstand betyr altså ikke fravær av påkjenninger, belastninger eller lidelse. Denne type handlinger kan eksempelvis føre til påfølgende betennelse eller infeksjoner, selv om synlige skader ikke er påvist.

I rettspraksis er det enkelte eksempler på at tiltalte er dømt både for seksuelle overgrep mot dyr og/eller spredning av materiale som viser seksuelle overgrep mot dyr, og befatning med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. I desember 2021 ble en mann dømt av Haugaland og Sunnhordaland tingrett til ubetinget fengsel i 2 år og 6 måneder, blant annet for seksuell omgang med hunder.¹⁵ Han hadde også tilrettelagt for at andre hadde seksuell omgang med hunder han hadde ansvar for. Mannen var i tillegg i bestiltelse av et stort antall mediefiler som fremstilte seksuelle overgrep mot barn eller seksualisering av barn. Videre delte han jevnlig på internett og i ulike fora, bildemateriale og filmer av mennesker i seksuell kontakt med hunder. Overtredelsene hadde skjedd over en tiårsperiode og omfattet cirka 40 hunder. Både hans egne hunder og hunder han hadde passet for andre var misbrukt. Vurderingen fra sakkyndig veterinær var avgjørende for å forklare retten hvilke følger seksuelle handlinger fra mennesker har for hunder. Tingretten mente straffens utgangspunkt lå over den øvre strafferammen på 3 år i dyrevelferdsloven § 37, og uttalte følgende:

«Det dreier seg her om et omfattende misbruk overfor svært mange hunder i en årrekke begått med overlegg og med en planmessighet retten mener det må slås svært hardt ned på. Retten mener at saken overhode ikke kan sammenlignes med de tradisjonelle vanrøktssakene som svært ofte har sammenheng med livskriser av ulik[e] kara[k]ter for dyreeier.

Den øvre strafferamme for forholdet er 3 år og retten er enig med aktor at forholdet isolert sett kvalifiserer til en straff av fengsel i 3 år. Retten kan vanskelig se noen formildende omstendigheter. Hvis en ikke skal kunne benytte lovens øvre strafferamme ved overgrep i et slikt omfang en her står overfor over for så mange dyr over en så lang periode og med en slik planmessighet, kan retten vanskelig se for seg tilfeller der den kan benyttes.»

Ved straffutmålingen ble det også lagt vekt på oppdagelsesrisikoen for slike overgrep, at overgrepene skjedde i det skjulte, og at handlingene tydelig viser at husdyr er fullstendig prisgitt menneskene som har ansvaret for dem. Det ble også vurdert som skjerpene at overgrep var begått mot hunder mannen hadde påtatt seg å passe for andre hundeeiere. Disse hundeeierne var ukjent med at hundene ble utsatt for overgrep. Retten mente ut fra dette at det av allmennpreventive grunner var nødvendig med en streng straffereaksjon.

I tillegg til straff ble tiltalte idømt forbud mot å eie, stelle eller på noen måte dra omsorg for dyr for alltid.

Høyesterett avsa 8. april 2022 sin første dom hvor forbudet i dyrevelferdsloven § 14 bokstav c om seksuell omgang med dyr var hovedsaken.¹⁶ En mann ble dømt til fengsel i 75 dager for seksuell omgang med tre hunder. Hundene var misbrukt ved minst 20 anledninger over en periode på sju år, men uten at det var påvist at de ble fysisk skadet. Også i denne saken

¹⁵ Lovdata Pro, THOS-2021-145419

¹⁶ Lovdata Pro, HR-2022-737-A

var tiltalte i besittelse av bilder og en video av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserte barn.

I premiss 21 i dommen står det:

«et sentralt formål bak dyrevelferdsloven er å fremme respekt for dyrene. Loven bygger på en grunnleggende premiss om at dyr har en egenverdi, og vernet rekkes atskillig lenger enn til å beskytte dem mot vanskjøtsel, mishandling og lidelse.»

Spørsmålet for Høyesterett var om overtredelsen var grov, og hvilken straff som skulle utmåles. Høyesterett kom til at overtredelsen av dyrevelferdsloven var grov, slik at dyrevelferdsloven § 37 andre ledd kom til anvendelse.

I premiss 26 i dommen fremgår det:

«Ved vurderingen av om overtredelsen er grov, skal det altså særlig legges vekt på omfang, virkninger og graden av utvist skyld. Dette utdypes noe i de spesielle merknadene til bestemmelsen i Ot.prp.nr.15 (2008–2009) punkt 4.3 på side 118. Her uttaler departementet at det bør «legges vekt på de konsekvenser lovbruddet har fått, så som omfanget av påført fysisk og mental skade og smerte og om lovbruddet har pågått over tid eller har gjentatt seg». Departementet tilføyer at det må tas i betraktning «om lovbruddet er gjort på særlig smertefull måte, og om overtredelsen er gjort med hensikt».

Videre fremgår det i premiss 32:

«det er ikke et vilkår for å anse overtredelsen som grov at den seksuelle omgangen faktisk har ført til lidelse eller belastninger. Handlingene innebærer uansett et markert brudd på de etiske mål for hvordan dyr skal behandles. Etter mitt syn er det også et moment at denne formen for seksuell omgang ifølge de sakkyndige rapportene i saken generelt er egnet til å forårsake i hvert fall et visst ubehag.»

I vurderingen ble det også vist til at overgrepene ble gjort med «et fast hensiktsforsett», skjedde overfor tre hunder ved minst 20 anledninger over en tidsperiode på 7 år. Høyesterett vektla videre at handlingene ble utført for egen nytelses skyld, og dermed ikke hadde noe aktverdig formål. I vurderingen av om overtredelsen var grov, ble det vektlagt at domfelte fikk overlevert en av hundene for å misbruke den etter avtale med hundens eier, som han hadde hatt kontakt med på internett. Høyesterett konkluderte med at saken dreide seg om systematisk misbruk av dyr over en lengre tidsperiode, og at overtredelsen må anses som grov, men at den lå i det nedre sjiktet av det som rammes av dyrevelferdsloven § 37 andre ledd om grov overtredelse.

Ved vurdering av straffeutmålingen, pekte Høyesterett på at det må legges vekt på de samme momentene som under vurderingen av om overtredelsen er grov, og at allmennpreventive hensyn må tillegges betydelig vekt.

For dyrevelferden er det prinsipielt viktig at Høyesterett har pekt på at det ikke er avgjørende at dyret har vært påført lidelse for at lovbruddet skal anses som grovt. Dommen viser at domstolene tar lovgivers signal om å ta dyrs egenverdi, velferd og rett til å bli behandlet med respekt på alvor.

2.3. Politiske utspill etter saker om overgrep mot dyr og deling av overgrepsmateriale

I representantforslaget, Dokument 8:98 S (2023-2024), 29. februar 2024, ble det fremsatt forslag om å gjøre det straffbart med besittelse og deling av overgrepsmateriale mot dyr.¹⁷

Bakgrunnen for forslaget var et oppslag i media om at over 200 nordmenn er medlemmer av en norsk gruppe på verdens største nettforum for mennesker med seksuell interesse for dyr. De norske medlemmene skjuler seg bak anonyme brukernavn, og deler bilder og videoer som viser seksuelle overgrep mot dyr. Den norske gruppen av forumet ble opplyst å være blant de ti største nasjonalitetene.

Representantforslaget peker på at forumet tilrettelegger for at enda flere skal kunne misbruke dyr seksuelt, og bidrar til økt interesse for og sosial aksept for slike handlinger. Det pekes videre på at det er grunn til å anta at det er store mørketall knyttet til seksuelle overgrep mot dyr.

Representantforslaget viste til en undersøkelse som beskrev at over en femtedel av alle norske veterinærer har sett tilfeller hvor de har mistenkt eller visst at dyr har blitt seksuelt misbrukt. Dyrevernalliansen har samlet inn flere tusen underskrifter på et krav om at loven må gjennomgås og endres, slik at den harmonerer bedre med straffelovens bestemmelser om tilsvarende overgrepsmateriale med barn.

Representantforslaget foreslår at det må bli forbudt å besitte videoer som viser overgrep mot dyr.

I svar til justiskomiteen 19. mars 2024 svarte daværende Landbruks- og matminister Pollestad:

«Regjeringa arbeider no med å slutføra ei stortingsmelding om dyrevelferd. Det er gjennomført fleire innspelsrundar, og det har kome innspel frå både Mattilsynet og Økokrim som omhandlar oppbevaring og deling av overgrepsmateriale mot dyr. Temaet vil derfor bli grundig vurdert i meldingsarbeidet.»

Justiskomiteen avga innstilling 14. mai 2024 med følgende konklusjon, Innst. 321 S (2023–2024):

«Dokument 8:98 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Kathy Lie og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjøre det straffbart med besittelse og deling av overgrepsmateriale mot dyr – vedtas ikke.»

Flertallet i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, henviste til svarbrevet fra landbruks- og matministeren og uttalte på denne bakgrunn følgende:

«F l e r t a l l e t mener at det er naturlig å ta opp dette forslaget i en bredere faglig kontekst.»

Stortinget behandlet 23. mai 2024 innstillingen fra justiskomiteen. Under debatten uttalte daværende Landbruks- og matminister Pollestad blant annet:

«Forslaget frå representantane Sjalg Unneland, Lie og Knag Fylkesnes tek opp ei viktig og alvorleg problemstilling. Eg trur dei aller fleste er einige om at det ikkje bør

¹⁷ Dokument 8:98 S (2023-2024) <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2023-2024/dok8-202324-098s/?all=true>

vera tillate å ha eller å dela bilde eller film som viser seksuelle overgrep mot dyr, og at eit forbod vil vera både hensiktsmessig og nødvendig.» [... ...]

«Planen er at dette kjem til å få omtale i dyrevelferdsmeldinga. Eg vil likevel ta initiativ til å starta det konkrete lovarbeidet, uavhengig av framdrifta på dyrevelferdsmeldinga og Stortinget si behandling av ho.

«Og så eit viktig poeng: Trass i det meiner eg det er hensiktsmessig å sjå denne typen overgrep mot dyr i eit breiare spekter. Lovarbeidet vil starta opp raskt for at me skal koma raskast mogleg i mål, og så vil det òg vera naturleg å ha omtale av dette og sjølv sagt av ei rekkje andre spørsmål knytte til dyrevelferd og overgrep mot dyr i dyrevelferdsmeldinga.

Det er òg viktig å seia at det krevst eit skikkeleg lovarbeid, både når det gjeld kvar dette lovmessig skal plasserast og rammene for dette, kva som er straffbart, kva som er straffritt, osv. Difor er det behov for ein grundig lovprosess.»

Representantforslaget ble deretter vedtatt oversendt regjeringen uten realitetsvotering.

3. Gjeldende rett

3.1. Bakgrunn for gjeldende rett

Seksuell omgang med eller å foreta seksuelle handlinger med dyr, uavhengig av konsekvensene for dyret, ble gjort straffbart da dyrevelferdsloven ble vedtatt i 2009. Tidligere ville seksuell bruk av dyr kun være forbudt, dersom det kunne medføre fare for lidelse for dyret.¹⁸

Straffeloven regulerer ikke vold mot eller seksuell bruk av dyr. I forarbeidene til dyrevelferdsloven er det omtalt at straffeloven (1902) § 213 frem til 1972 hadde et forbud mot seksuell omgang mellom mennesker og dyr.¹⁹ I forbindelse med revisjon av straffelovens (1902) bestemmelser om seksuallovbrudd i 2000, ble spørsmålet om et eget straffebud mot seksuell omgang med dyr vurdert. Det daværende Justis – og politidepartementet uttalte i den forbindelse:

«Departementet mener at et særskilt forbud mot seksuelt misbruk av dyr ikke hører hjemme i straffeloven, og viser til begrunnelsen for å oppheve det tidligere forbudet. Departementet legger til at seksuell omgang mellom mennesker og dyr fortsatt er en handling som er uønsket sett fra samfunnets side. Så lenge begrunnelsen for dette var forankret i hensynet til moral og sedelighet, var det naturlig at forbudet var plassert i straffeloven. I dag er slike handlinger uønsket først og fremst av hensyn til dyret, som kan lide overlast. Derfor er det etter departementets syn systematisk riktig

¹⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) side 103-104 og punkt 2.2.12

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

¹⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) punkt 2.2.12.1 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

og mest hensiktsmessig at seksuell mishandling av dyr reguleres sammen med annen dyremishandling etter dyrevernsloven.»²⁰

3.2. Gjeldende bestemmelser i dyrevelferdsloven og straffeloven

3.2.1. Dyrevelferdsloven § 14 Særskilte forbud

Dyrevelferdsloven § 14 lyder:

§ 14. Særskilte forbud

Det er forbudt å:

- a. utøve vold mot dyr,*
- b. hensette dyr i hjelpeløs tilstand,*
- c. ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr, og*
- d. bruke levende dyr som fôr eller agn.*

Dyrevelferdsloven § 14 fastsetter særskilte forbud i første ledd bokstav a til d. Bokstav a) omfatter vold og voldshandlinger mot dyr. Bokstav b) rammer tilfeller der et dyr hensettes i en hjelpeløs tilstand, eller overlates til seg selv i en situasjon der det er ute av stand til å klare seg. Bokstav c) omfatter å ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr, og bokstav d) forbyr bruk av levende dyr som fôr og agn til andre dyr.

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav c fastsetter forbud mot å ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr, og rammer selve handlingen mot dyret. Brudd på forbudet er straffbart, jf. dyrevelferdsloven § 37. Det følger av de alminnelige bestemmelsene i straffeloven at også medvirkning og forsøk er straffbart, jf. straffeloven §§ 15 og 16. Bestemmelsen rammer selve handlingen mot dyret, men rammer ikke befatning med fremvisning av eller fremstilling av slike lovbrudd for andre enn den som utsetter dyret for seksuelle overgrep eller medvirker til dette. Den som produserer en fremstilling av et reelt overgrep, kan derimot i enkelte tilfeller straffes for overtredelse av eller medvirkning til overtredelse av § 14 bokstav c. Bestemmelsen rammer imidlertid eksempelvis ikke det å være i besittelse av eller å dele slikt materiale. I forarbeidene til bestemmelsen vises det for øvrig til straffelovens pornografibestemmelser.

Kjerneområdet for dyrevelferdsloven § 14 bokstav c om forbud mot å ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr, er menneskelig bruk av dyr for å oppnå egen seksuell tilfredsstillelse i en eller annen form. Det er imidlertid ikke et nødvendig vilkår at handlingen er seksuelt motivert. Det fremgår av forarbeidene til bestemmelsen at straffelovens bestemmelser om seksualforbrytelser og tolkningen av disse vil kunne gi veiledning når det gjelder vurderingen av om en handling faller inn under forbudet i dyrevelferdsloven § 14 bokstav c.²¹ Forarbeidene legger også til grunn at et slikt forbud vil være i samsvar med en allmenn oppfatning om hvordan dyr bør behandles.²² Seksuell bruk av dyr kan også ha negativ innvirkning på respekten for dyr, og det er påvist sammenheng

²⁰ Ot.prp. nr. 28 (1999–2000) s. 145-146 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-28-1999-2000-/id160376/>

²¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

²² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 50 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

mellom holdninger til dyr og behandling av dyr.²³ Forbudet fremmer derfor både god dyrevelferd og respekt for dyr, jf. § 1 (formål).

3.2.2. Dyrevelferdsloven § 3 Generelt om behandling av dyr og § 1 Formål

Dyrevelferdsloven § 3 lyder:

«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.»

Bestemmelsen er en generell aktsomhetsnorm som representerer en videreføring av prinsippene i dyrevernsloven av 1974 § 2.²⁴ Bestemmelsen fastsetter at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Bestemmelsen vil ha selvstendig betydning i tilfeller der lovens øvrige bestemmelser ikke dekker et konkret forhold. I tillegg vil den være førende for tolkning og anvendelse av lovens øvrige bestemmelser.

Egenverdi innebærer at dyr skal behandles forsvarlig og med respekt uavhengig av om de har noen økonomisk eller annen nytteverdi for mennesker.²⁵ Loven rammer påkjenninger og belastninger som er unødige eller uakseptable og som kan unngås, og ikke enhver påkjenning og belastning. Det må ved vurderingen blant annet legges vekt på om påkjenningen er forårsaket av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for slik påkjenning og om handlingen er allment akseptert.

Dyrevelferdsloven § 3 må ses i sammenheng med dyrevelferdsloven § 1 som fastsetter at formålet med dyrevelferdsloven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Begrepet «respekt for dyr» er nytt sammenlignet med dyrevernsloven av 1974. Av forarbeidene til bestemmelsen framgår det:²⁶

«Menneskers respekt for dyr kan ha direkte betydning for dyrs velferd, eller indirekte betydning ved at uheldige holdninger i neste omgang kan bidra til dårlig behandling av dyr. Lovens formål om å fremme respekt for dyr skal ha en holdningsskapende effekt og skal primært nås gjennom tiltak som fremmer god dyrevelferd. Det å fremme respekt for dyr er et selvstendig hensyn selv om manglende respekt for dyret ikke nødvendigvis medfører redusert velferd. Ved tolkningen av begrepet respekt vil etiske

²³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

²⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) side 94 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

²⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) punkt 2.2.1.4 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

²⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008–2009) side 93. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

betraktninger knyttet til hvordan dyr bør/ikke bør behandles bli vektlagt utover de rene velferdsbetraktninger.»

3.2.3. Regler for trening, fremvisning, underholdning og konkurranser som omfatter dyr

3.2.3.1. Dyrevelferdsloven § 26 Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Dyrevelferdsloven § 26 Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser lyder:

§ 26. Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Den som trener dyr og den som bruker dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser samt arrangør for slike aktiviteter, skal påse at dyr:

- a. er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,*
- b. ikke utsettes for eller er påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,*
- c. ikke med hensikt påføres frykt, skade eller unødige påkjenninger og belastninger, og*
- d. ikke trenes til eller brukes i kamper mot andre dyr eller mot mennesker.*

Kongen kan gi nærmere forskrifter om trening, fremvisning og konkurranser mv., herunder stille krav om særskilt tillatelse eller forby ulike former for slik aktivitet, forby bruk av visse dyrearter og forby visse former for midler og behandling.

Kongen kan gjøre unntak fra første ledd.

Bestemmelsen var i hovedsak ny, da dyrevelferdsloven ble vedtatt, men bestemmelsen inneholder elementer fra dyrevernsloven av 1974.²⁷

Bestemmelsen regulerer trening av dyr og bruk av dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser. Bestemmelsen retter seg blant annet mot den som bruker dyr til fremvisning og underholdning, og arrangør for slike aktiviteter, og skal blant annet ivareta hensynet til dyret som fremvises og brukes i underholdning.

Første ledd bokstav a) skal sikre at dyr er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet. Bestemmelsen er ment å ramme de tilfeller der dyr utsettes for aktiviteter som ikke står i rimelig forhold til deres fysiske tilstand og der de kan få påregnelige skader.

Bokstav b) regulerer bruk av legemidler og andre substanser som tilføres dyret samt bruk av hjelpemidler eller kirurgiske inngrep som kan påvirke dyrets yteevne. Hjelpemidler kan for

²⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) side 112-113 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

eksempel være midler som skremmer eller tvinger dyr, eller er smertevoldende. Hjelpemidler kan enten i seg selv eller ved uvettig bruk komme i strid med bestemmelsen.

Bokstav c) retter seg mot aktiviteter, midler og metoder som benyttes i den hensikt å påføre dyr frykt, skade eller unødige påkjenninger og belastninger. Mange former for bruk av dyr til fremvisning og underholdning kan gi grader av frykt, skade eller annen lidelse som konsekvens.

Bokstav d) fastslår at alle former for bruk av dyr i kamp mot andre dyr eller mot mennesker er forbudt. Aktiviteten er forbudt uavhengig av om den foregår mot betaling eller ikke, og uavhengig av om det er tilskuere eller ikke. Også trening i slik aktivitet rammes av forbudet.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til nærmere regulering i forskrift. Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir anledning til å gjøre unntak fra første ledd. Slike unntak kan gjøres både gjennom forskrift og i enkeltvedtak.

3.2.3.2. Forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr

Forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr gir utfyllende bestemmelser ved fremvisning av dyr.²⁸ Formålet med forskriften er å ivareta god velferd og respekt for dyr som vises frem for et publikum.²⁹ Forskriftens virkeområde omfatter blant annet hold og bruk av pattedyr i sirkus og dyreparker og ved midlertidig fremvisning. Forskriften retter seg mot den ansvarlige for virksomheten, og enhver som steller, holder og bruker dyr i sirkus, dyreparker og midlertidig fremvisning. Forskriften gjelder ikke for tilfeller der fremvisning ikke er hovedformålet.³⁰

Begrepet «midlertidig fremvisning» er definert i forskriften § 3 bokstav c, der det fremgår at dette omfatter tilfeller der dyr fremvises for publikum i en avgrenset periode utenfor sine vante omgivelser.

I § 6 fastsetter forskriften forbud mot visse typer fremvisning av dyr, herunder aktiviteter som innebærer fare for unødige påkjenninger og belastninger for dyrene, eksempelvis kamper mellom dyr og mellom mennesker og dyr, fremvisning av avlaving av dyr og fremvisning av dyr i utstillingsvindu. Forskriften har imidlertid ikke noe særskilt og eksplisitt forbud mot fremvisning av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr.

²⁸ Forskrift 5. september 2016 nr. 1035 om dyrevelferd ved fremvisning av dyr

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-09-05-1035>

²⁹ Forskrift 5. september 2016 nr. 1035 om dyrevelferd ved fremvisning av dyr § 1

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-09-05-1035>

³⁰ Forskrift 5. september 2016 nr. 1035 om dyrevelferd ved fremvisning av dyr § 2

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-09-05-1035>

3.2.4. Dyrevelferdsloven § 37 Straff

Etter dyrevelferdsloven § 37 er, med noen unntak, overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av dyrevelferdsloven eller vedtak gitt i medhold av loven straffbare. Bestemmelsen fastsetter også strafferammen for slike overtredelser.

Skyldkravet etter dyrevelferdslovens bestemmelser er grov uaktsomhet eller forsett, jf. dyrevelferdsloven § 37. Bestemmelsen retter seg mot den som utøver den forbudte handlingen (gjerningsbeskrivelsen). Medvirkning rammes etter straffeloven § 15. Forsøk rammes også, jf. straffeloven § 16.

Straff for brudd på dyrevelferdsloven er bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, jf. dyrevelferdsloven § 37 første ledd. Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år, jf. § 37 andre ledd. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld.

Landbruks- og matdepartementet fremla i desember 2024 stortingsmelding Meld. St. 8 (2024-2025) Dyrevelferd. I forbindelse med meldingsarbeidet har Økokrim og Mattilsynet pekt på at vold og seksuelle handlinger med dyr er regelbrudd det er vanskelig å avdekke med tilgjengelige etterforskningsmetoder. Det er gitt innspill om at det bør vurderes å heve strafferammen, blant annet for å gi tilgang til etterforskningsmetoder som kan bidra til at flere slike regelbrudd avdekkes og straffeforfølges. Problemstillingen ble vurdert i arbeidet med stortingsmeldingen.

3.2.5. Straffeloven § 317 Pornografi

3.2.5.1. Gjerningsbeskrivelsen

I tillegg til bestemmelsene i dyrevelferdsloven, gjelder straffeloven § 317 om pornografi. Straffeloven § 317 lyder:

§ 317. Pornografi

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

- a. utgir, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi,*
- b. innfører pornografi med sikte på utbredelse,*
- c. overlater pornografi til personer under 18 år, eller*
- d. holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold.*

Med pornografi menes i denne paragrafen kjønnslige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående, herunder kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av lik, dyr, vold og tvang. Som pornografi regnes ikke kjønnslige skildringer som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål.

Den som uaktsomt foretar handling som nevnt i første ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den innehaver eller overordnede som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.

Straffeloven § 317 om pornografi rammer en rekke ulike måter å involvere seg i pornografisk materiale på.³¹ Bestemmelsen rammer i første ledd den som utgir, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi, innfører pornografi med sikte på utbredelse, overlater pornografi til personer under 18 år, eller holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold.

Det har skjedd en utvikling i liberal retning i det alminnelige syn på fremstillinger av seksualitet. Dette har avspeilet seg i rekkevidden av straffebudet. Samtidig har befatning med materiale som viser seksuelle overgrep mot barn eller seksualiserer barn, blitt vurdert som mer alvorlig og er blant annet skilt ut i et eget straffebud i straffeloven § 311. Bestemmelsen fastsetter en lavere terskel for straff enn straffeloven § 317.³²

Straffebudet i § 317 rammer ikke pornografi i en mer dagligspråklig betydning, men rammer visse grovere former for slikt materiale.³³ Begrepet pornografi er nærmere definert i straffeloven § 317 andre ledd der det står:

«Med pornografi menes i denne paragrafen kjønnslige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående, herunder kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av lik, dyr, vold og tvang. Som pornografi regnes ikke kjønnslige skildringer som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål.»

Definisjonen av pornografi er medienøytral, i det den omfatter enhver kjønnslig skildring som oppfyller de øvrige vilkårene i definisjonen, uavhengig av valgt medium eller teknikk. For en nærmere gjennomgang av pornografidefinisjonen vises det til NOU 1997:23 punkt 4.8.2., Ot.prp.nr. 28 (1999-2000) punkt 16.1.1 og Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) punkt 7.24.1.1., der det vises til en sentral avgjørelse fra Høyesterett om definisjonens rekkevidde (Rt-2005-1628).

Av forarbeidene til straffeloven § 317 fremgår det at begrepet «støtende», er en rettslig standard som viser til samfunnets alminnelige moral- og rettsoppfatning.³⁴ Den rettslige standarden i pornografibestemmelsen gir fleksibilitet til å tilpasse straffebestemmelsens rekkevidde til den generelle oppfatning og utvikling i samfunnet.³⁵ Kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av dyr er nevnt eksplisitt som eksempel på skildringer som vil rammes. Eksemplifiseringen i bestemmelsen er ikke uttømmende. Skildringer av alminnelig seksuell aktivitet mellom voksne mennesker vil imidlertid normalt ikke rammes av pornografibestemmelsen.³⁶

³¹ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 1 nr. 1

³² Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 1 nr. 2

³³ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 1 nr. 1

³⁴ Ot.prp.nr 22 (2008-2009) punkt 7.24.1.1 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009/id540219/>

³⁵ Ot.prp.nr 22 (2008-2009) punkt 7.24.1.5 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009/id540219/>

³⁶ Lovdata Pro, Rt-2005-1628

Straffebudet om pornografi verner den kollektive interessen knyttet til å motvirke spredningen av materiale som kan virke støtende og seksuelt forrående. Det er altså ikke dyrevelferdshensyn som ligger til grunn for at «kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av [...] dyr» omfattes av bestemmelsen. Det har imidlertid vært omdiskutert i hvilken grad kjønnslige skildringer som kan virke støtende og seksuelt forrående bidrar til å øke omfanget av seksuelle krenkelser.³⁷

Straffeloven § 317 første ledd bokstav a rammer den som «utgir, selger eller på annen måte søker å utbre» pornografi som definert i § 317 andre ledd, herunder pornografi der det gjøres bruk av dyr. I lovkommentarene til bestemmelsen er det lagt til grunn at alternativet «søker å utbre» som utgangspunkt bare omfatter tilfeller der materialet forsøkes gjort tilgjengelig for et større antall personer, og ikke rammer en enkeltstående avhending eller lignende av pornografisk materiale. I juridisk litteratur er det imidlertid antatt at det for alternativene «utgir» og «selger» er tilstrekkelig med ett enkeltstående eksemplar.³⁸ Straffebudet rammer de fleste former for distribusjon av pornografi, men rammer ikke for eksempel det å motta eller inneha slikt materiale.

Bokstav b rammer det å innføre pornografi med sikte på utbredelse. Alternativet innebærer at det ikke er nødvendig å vurdere i det enkelte tilfelle om importen kan straffes etter bokstav a om «å søke å utbre».³⁹ Begrepet «import» rammer etter ordlyden både å transportere materialet over grensen selv og å få slikt materiale tilsendt av andre fra utlandet.⁴⁰ Alternativet er medienøytralt, og rammer også elektronisk innførsel med sikte på utbredelse.⁴¹ Import til eget forbruk rammes imidlertid ikke, jf. spredningsmomentet.⁴²

Bokstav c rammer det å overlate pornografi til personer under 18 år. Bestemmelsen forsterker barns rettsvern mot å bli eksponert for pornografisk materiale, og gjelder all form for distribusjon av pornografisk materiale til personer under 18 år, uavhengig av omfang og eventuelt vederlag.⁴³

Bokstav d rammer det å holde offentlig foredrag eller å istandbringe offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold. Alternativet må sees i sammenheng med straffeloven § 10 annet ledd om offentlig handling, og omfatter bare den som holder foredraget. Arrangør og andre tilretteleggere kan imidlertid rammes av bestemmelsen om medvirkning i straffeloven § 15.⁴⁴

Straffeloven § 317 fastsetter dermed heller ikke forbud mot eksempelvis å teknisk produsere eller forsettlig skaffe seg tilgang til pornografi med dyr. Bestemmelsen rammer eksempelvis heller ikke å være i besittelse av pornografi med voksne mennesker og dyr (dyrepornografi), dersom gjerningspersonen ikke samtidig «søker å utbre» materialet.

³⁷ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 1 nr. 4

³⁸ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 4 nr. 3

³⁹ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 5 nr. 1

⁴⁰ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 5 nr. 2

⁴¹ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 5 nr. 3

⁴² Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 5 nr. 3

⁴³ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 6 nr. 1

⁴⁴ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 317, Note 7

3.2.5.2. Skyldkravet og straff etter straffeloven § 317 Pornografi

Straffen for forsettlig overtredelse er bot eller fengsel inntil 3 år, jf. straffeloven § 317 første ledd. Etter § 317 tredje ledd er også uaktsomme overtredelser straffbare.⁴⁵ Strafferammen er bot eller fengsel inntil 6 måneder.

Medvirkning til brudd på straffeloven § 317 er straffbar, jf. straffeloven 2005 § 15. Forsøk på forsettlig overtredelse av første ledd er straffbart, jf. straffeloven 2005 § 16.⁴⁶ Forsøk på uaktsom overtredelse er ikke aktuelt, siden forsøksansvaret forutsetter at gjerningspersonen har forsett om å fullbyrde et lovbrudd.

3.2.6. Sammenligning av gjeldende bestemmelser om fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot barn og bestemmelsene om fremvisning og fremstilling av overgrep mot dyr

Vold og overgrep mot dyr er et alvorlig problem i seg selv, men det er også dokumentert en sammenheng mellom vold mot dyr og vold mot mennesker. Som tidligere nevnt viser rettspraksis også at personer som utsetter dyr for seksuelle overgrep, i enkelte tilfeller også utsetter barn for slike overgrep, eller er i besittelse av materiale som viser overgrep mot barn eller som seksualiserer barn.

Straffeloven § 310 og § 311 fastsetter særskilte vilkår for straff når det gjelder fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn, og fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. Ved fremvisninger og produksjon og spredning av fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn, innebærer selve fremvisningen og produksjonen og spredningen av fremstillingen også en ytterligere krenkelse mot barnet – som kommer i tillegg til selve overgrepet.

I likhet med barn vil dyr som regel ha liten eller ingen evne til å motsette seg volds- og overgrepshandlinger. Dyr er heller ikke i stand til å rapportere om seksuelt misbruk til noen som kan hjelpe. Det kan derfor være hensiktsmessig å se hen til straffeloven § 310 og § 311 første og femte ledd, for å vurdere om liknende bestemmelser for dyr vil kunne gi dyr et sterkere vern mot seksuelle overgrep og ivareta respekten for dyr.

3.2.6.1. § 310. Fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn

Straffeloven § 310 lyder:

⁴⁵ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven, Note 1.6

⁴⁶ Ot.prp.nr 22 (2008-2009) side 449 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009-/id540219/>

§ 310. Fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn

«Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som overværer en fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn. Med barn menes person under 18 år.»

Bestemmelsen i straffeloven § 310 gjelder den som overværer en fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller annen seksualisert fremvisning av barn. Det vil si at bestemmelsen i hovedsak er ment å ramme publikum eller «kunden»,⁴⁷ eksempelvis kunder som kjøper seg tilgang til digital strømming av overgrep mot barn i sanntid. Bestemmelsen gjør at det ikke er nødvendig å vurdere forholdet etter den generelle regelen om medvirkning i straffeloven § 15.⁴⁸

Med fremvisning menes særlig «live» fremvisninger av barn som deltar i seksuell omgang eller handling eller andre seksualiserte fremvisninger av barn. For at noe skal regnes som fremvisning i bestemmelsens forstand må den være ment for et publikum, utover den som selv organiserer eller tilrettelegger for fremvisningen.⁴⁹

Begrepet «overværer» omfatter enhver som er til stede fysisk ved et «liveshow», og som har mulighet til å bevitne overgrepet eller fremvisningen. Ordlyden omfatter også den som får slike fremvisninger direkte overført til seg gjennom elektronisk kommunikasjon, for eksempel direktestrømming av overgrepet. Det er ikke et krav at det ytes vederlag. Å kjøpe og se opptak av overgrepet omfattes derimot ikke av § 310, men kan rammes av straffeloven § 311 om fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn.

Den som for eksempel selv bestiller eller oppmuntrer til en voldtekt av et barn, eller passivt medvirker til det, kan rammes som medvirker til voldtekten etter straffeloven § 299 jf. § 15.⁵⁰

3.2.6.1.1. Skyldkravet og straff etter straffeloven § 310 Fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn

Skyldkravet etter straffeloven § 310 er forsett, jf. straffeloven 2005 § 21. Brudd på bestemmelsen kan straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

Forsøk på overtredelse av straffeloven § 310 er straffbart, jf. straffeloven 2005 § 16. Den som for eksempel forsøker å logge seg på en nettside for tilgang til direktestrømming av

⁴⁷ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) Straffeloven side 447 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009/id540219/>

⁴⁸ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 310, note 1, nr. 1

⁴⁹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) Straffeloven side 447 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009/id540219/>

⁵⁰ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 310, note 1, nr. 2

overgrep, men som får problemer med å fullføre betalingen, vil dermed også kunne holdes straffansvarlig.⁵¹

Medvirkning kan straffes, jf. straffeloven 2005 § 15. Den som utfører det aktuelle overgrepet, straffes imidlertid for dette og ikke for medvirkning til at noen overværer det. Den som derimot formidler informasjon om et nettsted der vedkommende vet det skjer direktestrømming av overgrep mot barn, vil medvirke til brudd på straffebudet dersom mottaker av informasjonen logger seg på og overværer overgrepet.⁵²

Etter omstendighetene kan overværelse av fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn rammes som medvirkning til overtredelse av bestemmelsene som rammer selve overgrepet mot barnet. Det at overgrep er begått i nærvær av andre kan også medføre at det anses som grovt eller det kan være et straffskjerpene moment.⁵³

3.2.6.1.2. Fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr

Seksuelle overgrep mot dyr er ikke et nytt fenomen, men har foregått til alle tider. Til forskjell fra tidligere har overgriperne som nevnt internett tilgjengelig, og digitale verktøy som kan gjøre det både enklere å lage fremstillinger av seksuelle overgrep mot dyr, og å dele disse live på internett. Fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr kan som nevnt i enkelte tilfeller rammes av dyrevelferdsloven § 26 og forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr, men dyrevelferdsregelverket fastsetter ikke noe konkret og eksplisitt forbud mot å fremvise seksuelle overgrep mot dyr i seg selv. Straffeloven § 317 første ledd bokstav d fastsetter straff for å holde offentlig foredrag eller istandbringe offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold som omfatter dyr. Bestemmelsen har et snevrere anvendelseområde enn straffeloven § 310, siden bestemmelsen bare rammer den som holder foredraget/fremvisningen, og ikke eksempelvis den som bevisst er til stede som publikum og overværer fremvisningen.

3.2.6.2. § 311. Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn

Straffeloven § 311 lyder:

§ 311. Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

⁵¹ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 310, note 1, nr. 5

⁵² Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, Straffeloven § 310, note 1, nr. 4

⁵³ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) Straffeloven side 447 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009/id540219/>

- a. produserer fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn,
- b. utgir, tilbyr, selger, overlater til en annen, gjør tilgjengelig eller på annen måte søker å utbre fremstillinger som nevnt i bokstav a,
- c. anskaffer, innfører eller besitter fremstillinger som nevnt i bokstav a, eller forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale,
- d. holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling av fremstillinger som nevnt i bokstav a, eller
- e. forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige eller urørlige bilder med seksuelt innhold.

Med barn menes i denne paragrafen personer som er eller fremstår som under 18 år.

Den som uaktsomt foretar handling som nevnt i første ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den innehaver eller overordnede som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.

Straffen kan falle bort for den som tar og besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år, dersom denne har gitt sitt samtykke og de to er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. Bestemmelsen rammer ikke fremstillinger som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål.

Av forarbeidene til bestemmelsen fremgår det at bestemmelsen gjelder ulike befatningsmåter med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn.^{54 55} Straffebudet dekker befatning med overgrepsmateriale i den rekkefølgen det tidsmessig ofte skjer, og enkelte særlige former for involvering i slikt overgrepsmateriale.

Et fellesvilkår for mange av alternativene er at de gjelder «fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn».⁵⁶ Som «fremstilling» regnes eksempelvis fotografier og videoopptak, men det omfatter også tegninger og tekst, eksempelvis beskrivelser som er del av en nettpprat («chat»)⁵⁷ Fremstilling «av seksuelle overgrep» omfatter i følge forarbeidene fremstillinger som viser handlinger som rammes av straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd.

Første ledd bokstav a rammer den som produserer fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. Uttrykket «produksjon» omfatter blant annet det å gjøre et videoopptak, sammenstilling av bilder, utforming av tekst og andre måter å skape den aktuelle typen «fremstilling» på.⁵⁸

⁵⁴ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) side 447 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009-/id540219/>

⁵⁵ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) side 447-448 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009-/id540219/>

⁵⁶ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven § 311, Note 2, nr. 1

⁵⁷ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven § 311, Note 2, nr. 2

⁵⁸ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven § 311, Note 4, nr. 1

Første ledd bokstav b rammer den som utgir, tilbyr, selger, overlater til en annen, gjør tilgjengelig eller på annen måte søker å utbre fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. Samlet omfattes de fleste former for spredning av materiale, uavhengig av hvor mange det sendes til, og om det mottas vederlag for handlingen.⁵⁹ «Gjør tilgjengelig» kan for eksempel ramme den som legger ut fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn på internett eller samlinger av pekere på internett til sider med slikt materiale.⁶⁰

Første ledd bokstav c rammer den som anskaffer, innfører eller besitter fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. «Besitter» rammer den som har overgrepsmaterialer under sin kontroll, mer enn helt kortvarig.⁶¹

Bestemmelsen rammer også den som forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale, men rammer da ikke den som uforvarende får tilgang til slike bilder, for eksempel ved feilnavigering på internett. Det at tilgangen til materialet har skjedd mot vederlag eller har skjedd planmessig eller systematisk, kan være eksempler på momenter som kan peke i retning av at tilgang til materialet har skjedd med forsett.

Første ledd bokstav d rammer den som holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling av fremstillinger som nevnt i bokstav a. Første ledd bokstav e rammer den som forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige eller urørlige bilder med seksuelt innhold.

3.2.6.2.1. Skyldkravet og straff etter straffeloven § 311 Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn

Straffen for forsettlig overtredelse av første ledd i straffeloven § 311 er bot eller fengsel inntil 3 år. Uaktsomt overtredelse straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder, med unntak for alternativet i bokstav c om å skaffe seg tilgang til slikt materiale. For dette alternativet kreves forsett. Forsettlig brudd på § 311 straffes i praksis som utgangspunkt med ubetinget fengsel, særlig i tilfeller der det enten er tale om produksjon, profittmotivert virksomhet eller befatning med materiale av et visst omfang.⁶² Medvirkning rammes også av straffebudet, jf. straffeloven § 15. Forsøk på brudd på straffebudet rammes, jf. straffeloven § 16.⁶³

3.2.6.2.2. Fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr

Til sammenligning mellom straffeloven § 311 som gjelder fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller som seksualiserer barn og straffeloven § 317, som blant annet gjelder

⁵⁹ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven § 311, Note 5, nr. 1

⁶⁰ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) side 447-448 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009/id540219/>

⁶¹ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven § 311, Note 6, nr. 1

⁶² Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven § 311, Note 3, nr. 1

⁶³ Lovdata Pro, Jacobsen, Karnov, straffeloven § 311, Note 1, nr. 4-6

pornografi med dyr, fastsetter straffeloven § 311 særskilte vilkår for og en lavere terskel for straff enn § 317. Straffeloven § 317 rammer ikke den som produserer fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr, eller den som «tilbyr», «gjør tilgjengelig» eller «innfører» slike fremstillinger, dersom det ikke er med sikte på å utbre. Det vil si at bestemmelsen ikke rammer den som anskaffer, innfører eller besitter slikt materiale for sin egen del, eller den som forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale. Videre rammer ikke bestemmelsen den som «overlater til andre» slikt materiale, med mindre det gjøres tilgjengelig for et større antall personer eller til personer under 18 år. Til sammenligning med straffeloven § 310 om fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn, rammer straffeloven § 317 ikke den som overværer slike fremstillinger som gjelder dyr.

4. Rettstilstanden i Sverige og Danmark

Sverige og Danmark har som Norge forbud mot seksuelle overgrep mot dyr. Det er noe forskjeller i ordlyden i bestemmelsene mellom landene. Djurskyddslagen i Sverige fra 2018 har en bestemmelse om seksuelle handlinger med dyr i kapittel 2 om «Allmänna bestämmelser om hur djur ska hanteras, hållas och skötas följande» § 10. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

«Det är förbjudet att genomföra sexuella handlingar med djur.

Förbudet omfattar inte handlingar som utförs av veterinärmedicinska skäl eller i samband med avel eller av liknande berättigade skäl.»⁶⁴

Dyreværnsloven i Danmark § 3 a har følgende ordlyd:

«Det er forbudt at have seksuel omgang med eller foretage seksuelle handlinger med dyr, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Forbuddet omfatter ikke handlinger, som udføres af veterinærmedicinske eller zootekniske årsager, herunder i forbindelse med avl og reproduktion, dyreforsøg eller af andre lignende berettigede grunde.»⁶⁵

Bestemmelsene i svensk og dansk dyrevernlvgivning rammer etter sin ordlyd ikke å fremvise seksuelle overgrep mot dyr eller å lage fremstillinger av slike overgrep. Straffebudet rammer selve handlingen mot dyret. I Sverige har man i Brottsbalken kapittel 16 «Om brott mot allmæn ordning» § 10 c en bestemmelse om skildringer av blant annet grov vold mot dyr. Bestemmelsen lyder:

«Den som i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för olaga våldsskildring till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt

⁶⁴ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/djurskyddslag-20181192_sfs-2018-1192/#K2

⁶⁵ <https://danskelove.dk/dyrev%C3%A6rnsloven/3a>

våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring.

Sprider någon av oaktsamhet en skildring som avses i första stycket och sker spridningen i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte, döms till ansvar enligt första stycket. Lag (2010:1881).»⁶⁶

5. Behovet for å endre rettstilstanden

Seksuell omgang med dyr, fremvisning og fremstilling av slike overgrep er ikke et nytt fenomen. Det har antakelig eksistert til alle tider og i de fleste samfunn. Siden slike overgrep ofte skjer i det skjulte og er vanskelig å avdekke, er det ikke mulig å si med sikkerhet om omfanget av slike overgrep er mer omfattende nå enn tidligere. Til forskjell fra tidligere har imidlertid overgriperne nå internett tilgjengelig i sin voldsutøvelse. Det gjør at de enklere kan opprette kontakt med likesinnede og dele blant annet overgrepbilder og -filmer både nasjonalt og globalt. Det gir også større mulighet for å oppfordre til eller forsterke slike overgrep. Lettere kontakt mellom overgripere, oppfordring til og forsterkning av overgrep og lettere tilgjengelighet til overgrepsmateriale, vurderes å ha negativt innvirkning både på utbredelsen av fremvisning av og fremstilling av overgrep, men også på omfanget av seksuelle overgrep mot dyr. Fremvisning og fremstilling av slike overgrep mot dyr, er dermed egnet til indirekte å påvirke dyrevelferden negativt.

Lettere kontakt mellom overgripere, oppfordring til og forsterkning av overgrep og lettere tilgjengelighet til overgrepsmateriale, vurderes også å være egnet til å bidra til større aksept i samfunnet for slike overgrep mot dyr. Det vil igjen kunne ha negativ innvirkning på holdningen til dyr, oppfattelsen av dyrs egenverdi og respekten for dyr.

Utviklingen som er beskrevet er ikke en ønsket utvikling, og samsvarer ikke med den allmenne rettsoppfatning om hvilke holdninger man skal ha til dyr, dyrs egenverdi og hvordan dyr skal behandles.

Etter skadefølgeprinsippet bør straff som utgangspunkt forbeholdes handlinger som kan medføre skade eller fare for skade på interesser som har et rettmessig krav på vern. Dyrevelferd er etter dyrevelferdsloven gitt ett slikt rettmessig vern, men gjeldende regelverk vurderes ikke å beskytte dyrevelferden i tilstrekkelig grad når det gjelder seksuelle overgrep, fremvisning og fremstilling av slike overgrep. En endring av rettstilstanden vurderes ut fra dette å være nødvendig, for å hindre at dyr utsettes for skade eller fare for skade. Et forbud mot fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr vurderes også være i samsvar med den allmenne rettsoppfatning.

Den teknologiske utviklingen som har gjort det lettere for overgripere å oppnå kontakt med andre overgripere, oppfordre til og forsterke overgrep og lettere tilgjengelighet til

⁶⁶ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/#K16

overgrepsmateriale, har gitt større muligheter også til å avdekke overgrep mot dyr og utbredelsen av fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr. Det gjør det enklere å straffeforfølge slik aktivitet. Større oppdagelsesrisiko og større risiko for strafferettslige reaksjoner vurderes å ha en allmennpreventiv effekt, noe som igjen kan medføre færre seksuelle overgrep mot dyr. Det vurderes også å være egnet til å underbygge og styrke holdningen til dyr og oppfattelsen av dyrs egenverdi og respekten for dyr.

5.1. Bør endringen skje i lov eller forskrift?

5.1.1. Regulering i forskrift

Forskrift om dyrevelferd ved fremvisning av dyr gir utfyllende bestemmelser ved fremvisning av dyr.⁶⁷ Formålet med forskriften er å ivareta god velferd og respekt for dyr som vises frem for et publikum.⁶⁸ I § 6 fastsetter forskriften forbud mot visse typer fremvisning av dyr, herunder aktiviteter som innebærer fare for unødige påkjenninger og belastninger for dyrene, eksempelvis kamper mellom dyr og mellom mennesker og dyr. Forskriften har imidlertid ikke noe særskilt og eksplisitt forbud mot fremvisning av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr. Ved brudd på konkrete bestemmelser i forskriften, der det er satt vilkår som skal sikre dyrevelferden ved fremvisning av dyr, vil brudd på bestemmelsene være straffbart, jf. forskriften § 19 jf. dyrevelferdsloven § 37. Fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr, vil imidlertid ikke rammes av forskriften dersom vilkårene satt i forskriften ikke er brutt. Et alternativ til regulering kunne være å ta inn et forbud i forskriften § 6, mot fremvisning av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr, uavhengig av om øvrige krav i forskriften er oppfylt.

Legalitetsprinsippet innebærer at straff ikke kan idømmes uten hjemmel i lov. Det at en handling anses forkastelig eller straffverdig er ikke tilstrekkelig til å idømme straff, dersom handlingen ikke er forbudt ved lov.

Regulering i forskrift vurderes i dette tilfellet ikke å være tilstrekkelig. Dyrevelferdsloven § 26 om trening, fremvisning, underholdning og konkurranse retter seg mot den som bruker dyr til fremvisning og underholdning, samt arrangør for slike aktiviteter. Bestemmelsen rammer derfor ikke eksempelvis å overvære fremvisninger av seksuelle overgrep mot dyr, eller å lage fremstillinger av slike overgrep. For å sikre tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag vurderes lovgrunnlag å være nødvendig.

5.1.2. Regulering i lov - Departementets vurdering og forslag

For å tette hull i regelverket, beskytte og ivareta dyr og dyrs velferd, egenverdi og respekten for dyr, når det gjelder fremvisning og fremstilling av seksuell overgrep mot dyr, foreslår departementet en lovendring. Lovforslaget omfatter et nytt forbud i en ny § 14 a i

⁶⁷ Forskrift 5. september 2016 nr. 1035 om dyrevelferd ved fremvisning av dyr
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-09-05-1035>

⁶⁸ Forskrift 5. september 2016 nr. 1035 om dyrevelferd ved fremvisning av dyr § 1
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-09-05-1035>

dyrevelferdsloven. Forbudet foreslås omfattet av straffebestemmelsene i dyrevelferdsloven § 37.

Andre reaksjonsmåter er etter departementets vurdering ikke hensiktsmessig eller tilstrekkelig. En administrativ sanksjon vil normalt oppleves som mindre belastende enn straff for gjerningspersonen. Det gjelder både selve reaksjonen og prosessen knyttet til forfølgningen. Saken vil normalt også antakelig bli raskere avklart i forvaltningen.⁶⁹ I Prop. 62 L (2015–2016) Endringer i forvaltningsloven mv. (administrative sanksjoner mv.) punkt 7.1.4 pekes det imidlertid på:

«Gjerningspersonens rettssikkerhet kan derimot tenkes å bli bedre ivaretatt i det strafferettslige systemet. Ved illeggelse av administrative sanksjoner vil normalt samme organ avdekke, etterforske og illegge sanksjonen. Politiet – som har etterforskning som profesjon – og som er vant til å forholde seg til strenge dokumentasjons- og beviskrav – er også gjennomgående bedre kvalifisert til å drive etterforskning enn forvaltningsorganer.»

Rettsikkerhetsgarantier er særlig viktige i omfattende og kompliserte saker der det er aktuelt å illegge inngripende sanksjoner. I tillegg kan bemerkes at lovbruddets karakter vil kunne være ekstra stigmatiserende for overgriperen.

Lovbruddenes karakter vurderes ut fra rettssikkerhetshensyn å tale mot bruk av administrativ sanksjon i form av overtredelsesgebyr, blant annet fordi brudd på reglene som foreslås er vanskelig å avdekke og i mange tilfeller derfor vil kreve etterforskningskompetanse.

Tvangsmulkt vurderes ikke å være praktisk eller hensiktsmessig. Tvangsmulkt er et virkemiddel for å tvinge frem regelverksetterlevelse ved pågående regelverksbrudd, ikke å sanksjonere begåtte lovbrudd. Løpende dagmulkt vurderes ikke å være egnet. Det vil blant annet være vanskelig å kontrollere at brudd på reglene faktisk og reelt opphører, slik at tvangsmulkten enten ikke trer i kraft eller skal stanses. Engangsmulkt vurderes ikke å være egnet av samme grunn, og vurderes heller ikke å være hensiktsmessig i tilfeller der regelbrudd har skjedd. Bruk av engangsmulkt i slike tilfeller vil ha mer karakter av å være en etterfølgende straffereaksjon på et regelbrudd, enn å være et pressmiddel for å oppnå regelverksetterlevelse fremover i tid. En straffereaksjon ved regelverksbrudd vurderes derfor å være hensiktsmessig.

5.1.2.1. Bør et nytt forbud tas inn i straffeloven eller dyrevelferdsloven?

I Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) Om endringer i straffeloven mv. (seksuallovbrudd) uttalte Justisdepartementet:

«Departementet mener at et særskilt forbud mot seksuelt misbruk av dyr ikke hører hjemme i straffeloven, og viser til begrunnelsen for å oppheve det tidligere forbudet. Departementet legger til at seksuell omgang mellom mennesker og dyr fortsatt er en handling som er uønsket sett fra samfunnets side. Så lenge begrunnelsen for dette var forankret i hensynet til moral og sedelighet, var det naturlig at forbudet var

⁶⁹Prop. 62 L (2015–2016) punkt 7.1.4 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-62-l-20152016/id2476333/>

plassert i straffeloven. I dag er slike handlinger uønsket først og fremst av hensyn til dyret, som kan lide overlast. Derfor er det etter departementets syn systematisk riktig og mest hensiktsmessig at seksuell mishandling av dyr reguleres sammen med annen dyremishandling etter dyrevernsloven.»⁷⁰

Da dyrevelferdsloven ble vedtatt i 2009, ble det i dyrevelferdsloven § 14 bokstav c tatt inn et forbud mot å ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr. Siden bestemmelsen som nå foreslås har naturlig sammenheng med forbudet i dyrevelferdsloven § 14 bokstav c, foreslås en bestemmelse om forbud mot fremvisning og fremstilling av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr, inntatt som en ny bestemmelse i dyrevelferdsloven § 14 a.

5.1.2.2. Hvilken rekkevidde og utforming bør forbudet ha?

Departementet mener det vil være riktig å forby det å overvære fremvisning av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr. Departementet mener også det vil være riktig å forby ulike befatningsmåter med fremstillinger av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr, og at forbudet må ramme de ulike ledd i befatningen med slikt overgrepsmateriale. Dette vurderes å være nødvendig for å hindre at dyr blir påført påkjenninger, skader eller annen lidelse. Behovet for regulering vurderes imidlertid å være nødvendig uavhengig av om det kan påvises skade på dyret av fysisk eller psykisk art. Departementet mener forbudet som foreslås vil være i samsvar med den allmenne oppfatning. I sammenhengen mellom vold mot dyr og vold mot mennesker, ligger det også et utvidet hensyn i å forbygge vold og overgrep mot mennesker.

Departementet mener videre det bør være mest mulig samsvar mellom terminologien i straffeloven og den nye bestemmelsen i dyrevelferdsloven. Bestemmelsen som foreslås er i hovedsak utformet med samme innhold som bestemmelsene i straffeloven § 310 om fremvisning av seksuelle overgrep mot barn, og § 311 om fremstilling av seksuelle overgrep mot barn.

Bokstavene a til c i bestemmelsen som foreslås i ny § 14 a i dyrevelferdsloven, omfatter i hovedsak de samme formene for befatning med overgrepsmaterialet som straffeloven § 311 første ledd bokstav a til c, om fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. Den nye bestemmelsen i dyrevelferdsloven § 14 a foreslås imidlertid ikke å ramme fremstillinger som seksualiserer dyr.

Bokstav d i dyrevelferdsloven § 14 a, foreslås å ramme fremvisning av overgrep mot dyr. Bestemmelsen har i hovedsak samme innhold som straffeloven § 310, om fremvisning av overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn. Den nye bestemmelsen i dyrevelferdsloven § 14 a bokstav d foreslås imidlertid ikke å ramme fremvisning av fremstilling som seksualiserer dyr.

Departementet finner det hensiktsmessig i hovedsak å benytte samme terminologi i dyrevelferdsloven som i straffeloven, blant annet fordi bestemmelsen indirekte skal ivareta og beskytte dyr mot seksuallovbrudd, på samme måte som bestemmelsene i straffeloven

⁷⁰ Ot.prp. nr. 28 (1999–2000) s. 104 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-28-1999-2000-/id160376/>

skal beskytte barn mot slike seksuallovbrudd. Flere av de samme avgrensninger og problemstillinger gjør seg også gjeldende. Ved i hovedsak å ramme de samme formene for befatning med overgrepsmateriale, kan også forarbeidene til bestemmelsene i straffeloven § 310 og 311 og rettspraksis knyttet til disse bestemmelsene være til veiledning, så langt det passer. Det er gjort en avgrensning i den foreslåtte bestemmelsen i dyrevelferdsloven § 14 a mot fremstillinger som seksualiserer dyr.

Når det gjelder fremvisning eller fremstilling av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr, vil det omfatte fremstilling eller fremvisning av faktiske handlinger mot dyret, som omfattes av bestemmelsen i dyrevelferdsloven § 14 ledd bokstav c. Det vil også omfatte tilsvarende fiktive handlinger fremstilt gjennom for eksempel tegninger, digitale fremstillinger eller tekst, jf. likevel unntak for fremvisninger eller fremstillinger som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål.

Straffeloven § 317 om pornografi rammer den som utgir, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi, innfører pornografi med sikte på utbredelse, overlater pornografi til personer under 18 år, eller holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold.

Bestemmelsen rammer imidlertid ikke den som overværer en fremvisning av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr. Bestemmelsen rammer heller ikke den som eksempelvis produserer anskaffer, innfører eller besitter slikt materiale til eget bruk, eller den som forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale. Videre rammer ikke bestemmelsen den som «overlater til andre» slikt materiale, med mindre det gjøres tilgjengelig for et større antall personer eller til personer under 18 år. Den nye bestemmelsen vil utfylle straffebudet i straffeloven § 317, for forhold som ikke omfattes av denne bestemmelsen.

Med denne tilnærmingen som beskrevet over vil forarbeidene til straffeloven §§ 310 og 311 og rettspraksis være av betydning ved tolkning av den foreslåtte bestemmelsen etter dyrevelferdsloven, så langt det passer. Siden bestemmelsen som foreslås innebærer å straffebelegge et nytt område, foreslås det imidlertid ikke at den nye bestemmelsen i dyrevelferdsloven skal ramme fremstillinger som seksualiserer dyr eller fremvisning av slike fremstillinger. Det vurderes å være vanskelig å vurdere når et slikt forbud vil være brutt, og hvor grensen går for hva som bør være straffverdig.

Forslag til ordlyd i dyrevelferdsloven:

§ 14 a Forbud mot fremstilling, fremvisning m.m. av seksuelle overgrep mot dyr

Det er forbudt å

- a. produsere fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr, jf. handlinger som nevnt i § 14 bokstav c*
- b. tilby, overlate til en annen, gjøre tilgjengelig eller på annen måte søke å utbre fremstillinger som nevnt i bokstav a*
- c. anskaffe, innføre eller besitte fremstillinger som nevnt i bokstav a, eller skaffe seg tilgang til slikt materiale, eller*
- d. overvære en fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr, jf. handlinger som nevnt i § 14 bokstav c*

Bestemmelsen rammer ikke fremvisninger eller fremstillinger som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål

5.1.3. Skyldkravet og straff etter ny § 14 a Forbud mot fremstilling, fremvisning m.m. av seksuelle overgrep i dyrevelferdsloven

Etter dyrevelferdsloven § 37 er, med noen unntak, overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av dyrevelferdsloven eller vedtak gitt i medhold av loven straffbare. Bestemmelsen fastsetter også strafferammen for slike overtredelser.

Skyldkravet etter dyrevelferdslovens bestemmelser generelt er grov uaktsomhet eller forsett, jf. dyrevelferdsloven § 37. Bestemmelsen retter seg mot den som utøver den forbudte handlingen (gjerningsbeskrivelsen). Medvirkning rammes etter straffeloven § 15. Forsøk rammes også, jf. straffeloven § 16.

Det foreslås at skyldkravet i dyrevelferdsloven § 37 første ledd gjøres gjeldende også for den foreslåtte bestemmelsen i § 14 a i dyrevelferdsloven. Ved å ramme forsettlige og grovt uaktsomme handlinger, og ikke simpelt uaktsomme lovbrudd, vil det være enklere å kunne avgrense mot eksempelvis det å uforvarende komme inn på en nettside med overgrepsmateriale mot dyr ved feilnavigering. Lovforslaget innebærer også å straffebelegge et nytt område. Ved å ramme forsettlige og grovt uaktsomme handlinger vil man kunne unngå å gjøre personer til forbrytere i vanvare, eller å ramme tilfeller bestemmelsen ikke er ment å ramme. Eksempelvis dersom noen spammer andre med materiale for å skade dem, eller ikke skjønner rekkevidden/ konsekvensen denne handlingen kan medføre for andre. Det å ikke aktivt slette overgrepsmateriale mottatt per epost, melding eller lignende, vil som utgangspunkt ikke være forsettlig eller grovt uaktsomt dersom eksempelvis e-post med slikt overgrepsmateriale havner i spamfilteret, og mottakeren ikke har oppdaget dette. Formålet med den foreslåtte bestemmelsen er å ramme dem som bevisst og med vitende og vilje bryter forbudet eller dem som sterkt klanderverdig bryter forbudet. Samtidig skal bestemmelsen ikke ramme uforholdsmessig strengt.

Straff for brudd på dyrevelferdsloven er bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, jf. dyrevelferdsloven § 37 første ledd.

Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år, jf. § 37 andre ledd. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld.

Landbruks- og matdepartementet har lagt frem en ny stortingsmelding om dyrevelferd.⁷¹ I forbindelse med meldingsarbeidet har Økokrom og Mattilsynet blant annet pekt på at vold og seksuelle handlinger med dyr er regelbrudd det er vanskelig å avdekke med tilgjengelige etterforskningsmetoder. Det er gitt innspill om at det bør vurderes å heve strafferammen, for å gi tilgang til etterforskningsmetoder som kan bidra til at flere slike regelbrudd avdekkes og straffefølges. Problemstillingen er vurdert i arbeidet med ny stortingsmelding om dyrevelferd, og det er forslått i meldingen at spørsmålet bør utredes nærmere. Spørsmålet er ikke nærmere utredet i tilknytning til den nye bestemmelsen som foreslås i § 14 a i dyrevelferdsloven, da det er naturlig å vurdere dette spørsmålet i en større sammenheng.

⁷¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20242025/id3080297/?ch=1>

Det foreslås derfor at strafferammen i dyrevelferdsloven § 37 første og andre ledd gjøres gjeldende for den nye bestemmelsen som foreslår i § 14 a.

Medvirkning til brudd på bestemmelsen vil være straffbar, jf. straffeloven 2005 § 15. Den som utfører det aktuelle overgrep, straffes imidlertid for dette og ikke for medvirkning til at noen overværer det. Den som derimot formidler informasjon om et nettsted der vedkommende vet det skjer direktestrømming av overgrep mot dyr, vil medvirke til brudd på straffebudet dersom mottaker av informasjonen logger seg på og overværer overgrepet. Etter omstendighetene kan det å overvære fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr rammes som medvirkning til overtredelse av bestemmelsene som rammer selve overgrepet mot dyret.

Ved regelbrudd kan det være en aktuell problemstilling å vurdere om bestemmelsen som foreslås som ny § 14 a i dyrevelferdsloven kan anvendes i konkurrans med straffeloven § 317. Konkurrans handler om å identifisere hvilke og hvor mange forbrytelser en gjerningsperson har gjort seg skyldig i ved en handling.⁷² Dette vil blant annet ha betydning for hvor sterkt gjerningspersonen kan klandres og hvilken straff gjerningspersonen kan idømmes. Problemstillingen om konkurrans vil kunne oppstå når alle vilkårene for straffansvar er oppfylt for hvert av de tilfellene som skal inngå i vurderingen av om det foreligger én eller flere forbrytelser. Dersom det ut fra læren om konkurrans legges til grunn at det er begått flere forbrytelser, følger det av straffeloven § 79 første ledd bokstav a at strafferammen kan økes med inntil det dobbelte av lengstestrafen i det strengeste straffebudet. Straffen kan likevel ikke bli lenger enn summen av lengstestrafene for de aktuelle straffebud, jf. straffeloven § 79 første ledd bokstav a.

Straffeloven § 317 skal ikke i første rekke beskytte dyr mot overgrep, men verne den kollektive interessen knyttet til å motvirke spredningen av materiale som kan virke støtende og seksuelt forrående. Dyrevelferdsloven skal fremme god dyrevelferd og respekt for dyr, jf. § 1. Loven omfatter forhold som påvirker velferd hos eller respekt for dyr. Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker, og dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger, jf. dyrevelferdsloven § 3. Kravet om god behandling er relatert til dyret som individ.⁷³ I tillegg til å verne om respekten for dyr så vil den foreslåtte bestemmelsen også reelt sett beskytte mange av de samme interessene som straffeloven § 317. Departementet er i tvil om bestemmelsene kan anvendes i konkurrans.

6. Økonomiske og administrative konsekvenser

Den foreslåtte lovendringen antas ikke å medføre økonomiske konsekvenser for den enkelte. Forslaget til lovendring er ikke vurdert å medføre store endringer i arbeidsbyrde hos tilsynsmyndigheten, politiet, rettsapparatet eller andre berørte offentlige instanser. Forslaget innebærer heller ikke føringer om prioritering av oppgaver, på bekostning av andre

⁷² Gröning, Husabø & Jacobsen, «Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett», 2. utg.

⁷³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) punkt 4.1 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>

oppgaver. Selv om bestemmelsene som foreslås medfører at nye handlinger klassifiseres som lovbrudd, og at flere lovbrudd kan bli avdekket og straffeforfulgt, vil det også redusere utfordringer knyttet til å avgrense hvilke handlinger som er straffverdige.

7. Merknader til bestemmelsen

Til § 14 a

Det foreslås en ny § 14 a i dyrevelferdsloven. Bestemmelsen rammer ulike former for befatning med fremstillinger av seksuelle overgrep mot dyr, samt det å overvære en fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr. Med seksuelle overgrep mot dyr menes handlinger som nevnt i dyrevelferdsloven § 14 bokstav c, altså å ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr.

Første ledd bokstav a rammer den som produserer fremstilling av seksuell omgang med dyr eller seksuelle handlinger med dyr. Som «fremstilling» regnes blant annet fotografier og videoopptak, men det omfatter også tegninger og tekst, eksempelvis beskrivelser som er del av en nettpat («chat»). Fremstilling av «seksuelle overgrep» omfatter alle former for fremstilling av seksuelle krenkelser av dyr og seksuelle handlinger med dyr, jf. dyrevelferdsloven § 14 bokstav c.

Uttrykket «produksjon» omfatter blant annet det å lage et videoopptak, sammenstilling av bilder, utforming av tekst og andre måter å skape den aktuelle typen «fremstilling» på.

Første ledd bokstav b rammer den som tilbyr, overlater til en annen, gjør tilgjengelig eller på annen måte søker å utbre fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr. De fleste former for spredning av slikt materiale omfattes, uavhengig av hvor mange det sendes til, og uavhengig av om det mottas vederlag. Alternativene «tilbyr» og «gjør tilgjengelig» foreslås tatt inn for å beskytte dyr mot seksuelt misbruk. «Gjør tilgjengelig» kan for eksempel ramme den som legger ut fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr på internett eller samlinger av pekere på internett til sider med slikt materiale.

Bokstav c rammer den som anskaffer, innfører eller besitter fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr. Bestemmelsen rammer også den som skaffer seg tilgang til slikt materiale. «Besitter» rammer den som har overgrepsmateriale under sin kontroll. I og med at skyldkravet er forsett eller grov uaktsomhet, vil rekkevidden av bestemmelsen begrenses, slik at den ikke vil ramme den som ikke aktivt sletter overgrepsmateriale mottatt per epost, melding eller lignende, dersom eksempelvis e-post med slikt overgrepsmateriale havner i spamfilteret og mottakeren ikke har oppdaget dette. Formålet med den foreslåtte bestemmelsen er å ramme dem som bevisst og med vitende og vilje bryter forbudet eller dem som sterkt klanderverdig bryter forbudet. Det at tilgangen til materialet har skjedd mot vederlag eller har skjedd planmessig eller systematisk, kan være eksempler på momenter som kan peke i retning av at tilgang til materialet har skjedd med forsett.

Første ledd bokstav d rammer den som overværer en fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr. Med fremvisning forstås særlig «live» fremvisninger av seksuell omgang eller handling med dyr. Bestemmelsen rammer også den som får slike fremvisninger direkte overført

gjennom elektronisk kommunikasjon. For at noe skal regnes som fremvisning i bestemmelsens forstand, må den være ment for et publikum utover den som selv organiserer eller tilrettelegger for fremvisningen. Etter omstendighetene kan overværelse av fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr rammes som medvirkning til overtredelse av bestemmelsen som rammer selve overgrepet mot dyret, jf. dyrevelferdsloven § 14 bokstav c.

Unntak fra bestemmelsen foreslås i annet ledd. Bestemmelsen foreslås ikke å ramme fremvisninger eller fremstillinger som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål. Eksempelvis er bestemmelsen ikke ment å ramme fremvisning eller fremstilling av handlinger, som utføres av veterinærmedisinske grunner, herunder i forbindelse med avl og reproduksjon eller andre lignende berettigede grunner.

Bokstavene a til c i bestemmelsen som foreslås i dyrevelferdsloven § 14 a, omfatter i hovedsak de samme formene for befatning med overgrepsmateriale som straffeloven § 311 første ledd bokstav a til c, om fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. Den nye bestemmelsen i dyrevelferdsloven § 14 a foreslås imidlertid ikke å ramme fremstillinger som seksualiserer dyr.

Bokstav d i dyrevelferdsloven § 14 a, foreslås å ramme fremvisning av overgrep mot dyr. Bestemmelsen har i hovedsak samme innhold som straffeloven § 310, om fremvisning av overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn. Den nye bestemmelsen i dyrevelferdsloven § 14 a bokstav d foreslås imidlertid ikke å ramme fremvisning av fremstilling som seksualiserer dyr.

Brudd på bestemmelsene vil straffes i henhold til dyrevelferdsloven § 37 og vil derved ramme forsettlig og grovt uaktsomme brudd på bestemmelsen. Straff for brudd på dyrevelferdsloven er bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, jf. dyrevelferdsloven § 37 første ledd.

Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år, jf. § 37 andre ledd. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld.

8. Lovforslaget

I lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd skal ny § 14 a lyde:

§ 14 a Forbud mot fremstilling, fremvisning m.m. av seksuelle overgrep mot dyr

Det er forbudt å

- a. produsere fremstilling av seksuelle overgrep mot dyr*
- b. tilby, overlate til en annen, gjøre tilgjengelig eller på annen måte søke å utbre fremstillinger som nevnt i bokstav a*
- c. anskaffe, innføre eller besitte slike fremstillinger som nevnt i bokstav a, eller skaffe seg tilgang til slikt materiale, eller*
- d. overvære en fremvisning av seksuelle overgrep mot dyr*

Bestemmelsen rammer ikke fremvisninger eller fremstillinger som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål